

Nr 52.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående uppvärmning av till kreatursföda avsedd mjölk m. m. samt angående anslag till kontroll å lagens efterlevnad; given Stockholms slott den 29 januari 1921.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Nils Hansson.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 29 januari 1921.

Närvarande:

Statsministern friherre DE GEER, ministern för utrikes ärendena greve WRANGEL, statsråden ERICSSON, DAHLBERG, EKEBERG, HANSSON.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Hansson anförde.

Sedan länge har fråga förevarit om lagstiftningsåtgärder till förekommande av tuberkelsmittas spridande genom mjölk m. m., som utlämnas från mejerier. Flera omständigheter, icke minst kristidsförhållandena, hava gjort, att denna fråga ej förut kunnat underställas Kungl. Maj:ts prövning. Då emellertid förhållandena numera synas såväl medgiva som ock påkalla åtgärder i det angivna syftet, anhåller jag att nu få anmäla ärendet.

Redan i skrivelse den 28 december 1898 hemställde lantbruksstyrelsen, att Kungl. Maj:t måtte utfärda författning angående förbud att från mejeri till kreatursföda försälja eller på annat sätt utlämna mjölk eller kärnmjölk, som icke uppvärmts till minst 85° Celsius. Till stöd för denna framställning anfördes huvudsakligen, att då från statens sida åtgärder börjat vidtagas för utrotande av tuberkulosen ur ladugårdarna, syntes omständigheterna ovillkorligen påkalla, att staten också sökte så vitt möjligt förekomma, att tuberkelsmittan bleve dit införd. Härvid borde i främsta rummet uppmärksamheten fästas på, att sagda smitta icke bleve spridd genom mjölk. I synnerhet vore faran härvidlag stor vid andelsmejerierna, ty om blott mjölken från ett fåtal av de understundom till hundratal uppgående leverantörerna till samma mejeri vore bemängd med tuberkelsmitta, bleve givetvis genom sammanblandning av de olika leverantörernas mjölkpartier hela den vid mejeriet behandlade mjölkkvantiteten infekterad och således även den till leverantörerna återgående skummjölken och kärnmjölken, som i de flesta fall användes till kalv- och svinuppfödning. Genom vetenskapliga försök hade utrönts, att vid en uppvärmning av mjölk till 85° tuberkelbacillerna berövades förmågan att smitta. Genom dylik uppvärmning skulle också faran för spridning av andra kreaturssjukdomar än tuberkulos, särskilt mul- och klövsjuka, förminska. I Danmark hade genom lag den 26 mars 1898 stadgats förbud mot utlämnande från mejeri till kreatursföda av mjölk, som icke uppvärmts till förut angivna temperatur. Möjlighet att kontrollera, att mjölken blivit sålunda uppvärmd, funnes genom en av professorn V. Storch i Köpenhamn uppfunnen metod, varvid så tillginge, att en viss mindre mängd mjölk götes i ett litet reagensglas, varefter tillsattes en droppe av en lösning av vätesuperoxid och två droppar av en lösning av paraphenylendiamin, då av färgen, som blandningen erhöle, kunde bedömas, om mjölken blivit uppvärmd till erforderligt gradtal.

Veterinärinstitutets lärarkollegium yttrade i utlåtande den 4 februari 1899, att kollegiet funne åtgärder i det angivna syftet synnerligen önskvärda och behöfliga. Kollegiet ville dock fästa uppmärksamheten på, att lantbruksstyrelsens förslag icke gällde mjölk, som utlämnades till människoföda. Det vore dock angeläget att söka skydda människorna, särskilt de späda barnen, från tuberkelsmitta. Då det emellertid icke praktiskt ginge för sig att på annat sätt än i pastöriseringsapparat uppvärma sötmjolk och grädde till 85° utan att dess smak skadades, ansåg kollegiet det icke böra ifrågasättas att ålägga andra än sådana mejerägare, som för mejerirörelsens bedrivande använde ångkraft, att låta

pastörisera *all* till försäljning avsedd sötmjolk eller grädde. Vidare framhölls, att lantbruksstyrelsens förslag ej avsåge smör eller vassla. Då faran för tuberkelsmittas spridning genom smör syntes vara helt ringa samt mjolk, som uppvärmts till 85°, icke kunde användas till ostberedning, syntes emellertid särskilda stadganden beträffande mjolk eller grädde, som användes för tillverkning av smör eller ost, icke böra ifrågakomma. För skummjolk, kärnmjolk och vassla borde däremot dylik uppvärmning föreskrivas för samtliga mejeriägare, alltså även för dem, som icke hade ångkraft till förfogande. Lantbruksstyrelsens förslag att stadgandet skulle gälla blott sådan mjolk, som utlämnades till kreatursföda, syntes kunna försvåra kontrollen, enär det kunde göras gällande, att utlämnad mjolk varit avsedd till annat ändamål. Bestämelsen borde därför gälla all skummjolk, kärnmjolk eller vassla, som utlämnades från mejeri. Den Storchska metoden gäve ej utslag för högre uppvärmning än till 80°. Det vore bäst att direkt lägga sagda metod till grund för kontrollen, enär ett ständigt iakttagande av termometern vid pastöriseringsapparaten vore omöjligt. Mejeriägaren komme nog att för egen säkerhets skull inställa pastöriseringsapparaten på ett något högre gradtal än 80°.

I reservation vid kollegiets utlåtande anslöt sig dåvarande t. f. professorn Hallander närmare till lantbruksstyrelsens förslag.

Medicinalstyrelsen avgav utlåtande den 12 juli 1899 och anförde därvid, att tuberkulosens stora spridning bland nötkreaturen och svinbesättningarna inom landet syntes vara ett tillfyllestgörande skäl för de av lantbruksstyrelsen föreslagna åtgärderna. Föreskrifterna borde omfatta även vassla. Beträffande lärarkollegiets förslag, att det avsedda förbudet skulle med visst undantag gälla även mjolk, som utlämnades till annat ändamål än till kreatursföda, ville medicinalstyrelsen visserligen lämna sitt erkännande åt förslaget goda syfte, men då förbudet i sådan utsträckning i allt fall ej skulle träffa den stora partihandeln med konsumtionsmjolk till vissa städer eller mjolk, som från producenterna direkt såldes till städerna och andra liknande orter, samt då det för övrigt skulle alltför hårt ingripa i landets hela mjolkhushållning och framkalla missnöje, befarade styrelsen, att en så långt gående åtgärd skulle skjuta över målet. Hälsovårdsåtgärder kunde nämligen lätt, även om de vore i princip riktiga, medföra skada, därest de icke stödde sig på en mera allmänt stadgad övertygelse om deras nytta. Lantbruksstyrelsens förslag tillstyrktes med vissa jämkningar.

Därefter hördes hushållningssällskapens under hösten 1899 församlade ombud. Dessa funno bestämmelser i huvudsaklig överens-

stämmelse med lantbruksstyrelsens förslag vara av behovet väl påkallade. Förbudets utsträckning till att gälla all mjölk, som utlämnades från mejeri, avstyrktes. Ej heller borde förbudet gälla vasslan, enär uppvärmningen av denna, vilken nästan uteslutande användes som svinuppfödningssmedel, vore förenad med stora kostnader och praktiska olägenheter. Därjämte gjordes vissa detaljerinringar mot förslaget. Meningarna i frågan voro emellertid mycket delade bland ombuden och yttrandet godkändes efter votering med 13 röster mot 11, vilka senare ville avstyrka det föreliggande författningsförslaget.

Då lantbruksstyrelsen med skrivelse den 23 februari 1900 överlämnade ombudens yttrande, erinrade styrelsen för egen del, att den med sitt förslag avsett att underlätta tuberkulosens bekämpande inom *ladugårdarna*, vadan försäljningen av mjölk till annat ändamål än kreatursföda icke innefattades i förslagets syfte. Då vasslan så gott som uteslutande användes till svinuppfödning och dess uppvärmning vore förenad med stora kostnader och svårigheter, syntes olägenheterna av dess inbegripande i förbudet överväga nyttan av en sådan åtgärd. Invändningen att mjölk kunde uppgivas hava utlämnats till annat ändamål än kreatursföda syntes icke vara av större betydelse, enär mejerierna i allmänhet inginge leveranskontrakt om mjölken samt för övrigt mejeriägarna icke hade något intresse av att utlämna opastöriserad mjölk. Erfarenheten från Danmark visade, såväl att mjölkens pastörisering till 85° utan olägenhet för mejeriidkaren kunnat gå för sig som att kontrollen över att så skett verkligen kunnat utföras enligt den Storckska metoden. Ifall detta prov visade, att mjölken icke ens blivit uppvärmd till 80°, kunde givetvis mejeriägaren ställas under åtal för forseelse mot författningen.

Sedan detta lantbruksstyrelsens utlåtande inkom, blev frågan vilande, till dess Malmöhus läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott i skrivelse den 7 april 1909 återupptog densamma och hemställde, att Kungl. Maj:t måtte utfärda en författning i huvudsaklig överensstämmelse med lantbruksstyrelsens förslag den 28 december 1898, gällande för mjölk, kärnmjölk och vassla till nötkreaturs- eller svinföda. Frågan syntes vara av så stor betydelse, att den ej längre borde undanskjutas. Erfarenheten visade, att tuberkulos i mycket stor utsträckning förefunnos i landets nötkreaturs- och svinbesättningar, vilket oaktat stadgad kontroll vid slakthus, köttbesiktningsbyråer m. m. innebure en stor fara såväl vid köttets konsumtion inom landet som vid export därav. I utlandet hade också flerstades skyddsbestämmelser stadgats mot import av tuberku-

löst kött. Såsom smittospridare till nötkreaturs- och svinbesättningarna vore mejerimjölken en bland de farligaste.

Denna framställning remitterades till lantbruksstyrelsen, som inhämtade yttranden från statskonsulenten i mejerihushållning och samtliga hushållningssällskaps förvaltningsutskott, av vilka dock utskottet i Göteborgs och Bohus län ej avgav något yttrande, enär utlämnande från mejeri av mjölk eller vassla endast i ytterst ringa grad förekomme i länet. I skrivelse den 16 december 1912 erinrade därefter lantbruksstyrelsen, att Kungl. Maj:t den 1 mars samma år uppdragit åt styrelsen samt medicinalstyrelsen att gemensamt verkställa och till Kungl. Maj:t inkomma med utredning och förslag angående de ytterligare åtgärder från statens sida, som kunde befinnas erforderliga och lämpliga för bekämpande av kreaturstuberkulosen, samt hemställde att, då det remitterade ärendet i viss mån sammanhängde med den sålunda anbefallda utredningen, detsamma måtte överlämnas till gemensam handläggning av ämbetsverken. Detta skedde den 20 december 1912 och blev därefter till ämbetsverken överlämnad jämväl en särskild framställning i ämnet från Östergötlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott.

Den 16 januari 1917 avgåvo medicinalstyrelsen och lantbruksstyrelsen utlåtande i ärendet, varvid i överläggningen deltagit medlemmarna av medicinalstyrelsens veterinära råd samt föreståndaren för veterinär-bakteriologiska anstalten, professorn A. M. Bergman, ävensom professorn G. Wirgin och direktören V. Jonsson.

I utlåtandet lämnas först följande sammanfattande redogörelse för statskonsulentens yttrande:

»Statskonsulenten i mejerihushållning har under en sommaren 1909 företagen resa i Danmark sökt vinna upplysningar om, huru den danska pastöriseringslagen verkat och därvid fått den uppfattningen, att allmän belåtenhet rådde med lagen i fråga om uppvärmning av grädden till exportsmör, enär den medfört, att smörets kvalitet blivit betydligt jämnare; att man däremot vore oviss om, huruvida samma lag haft någon betydelse för tuberkulosens bekämpande hos nötkreatur och svin: att statistiken icke visade någon förbättring härutinnan, utan snarare tvärtom; att det vid svinslakterierna visat sig, att antalet tuberkulösa svin något ökats, vilket dock kunde vara beroende på den strängare kontroll, som införts rörande tuberkulösa svin vid slakterierna under senaste åren, samt att uppfödare av reaktionsfria kreatursstammar ej hade någon särskild fördel av pastöriseringslagen, då de ej vågade använda mjölken sådan den kom från mejerierna, utan måste låta uppvärma den till 85° C. efter hemkomsten till gården. Allmänt hade framhållits, att den kontroll, som funnes för lagens efterlevnad, vore alldeles otillräcklig och att utsikter till att få den mera effektiv vore mycket små.

I fråga om en pastöriseringslag i överensstämmelse med den, som av Malmöhus läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott begärts, vore det statskonsulentens

åsikt, att dess efterlevnad bleve betydligt svårare att effektivt kontrollera i vårt land än i Danmark, enär vi saknade en lantpolis, liknande den danska, samt smör- och margarininspektörer och det, liksom i Danmark, icke borde åläggas vare sig mejerikonstuler eller veterinärer att därvid biträda, då de lätt kunde komma i en skev ställning till mejeriägare och djuruppfödare; att svårighet skulle möta vid ordnandet av kontrollen över vasslans pastörisering i de norrländska länen med alla sina små ostmejerier; att för övrigt en pastöriseringslag för Norrland vore alldeles överflödig, då därifrån icke exporterades något smör, svinskötsel dreves endast för husbehov och uppfödare av reaktionsfria djurstammar måste, även om pastöriseringslag funnes, låta uppvärma mjölken i sina hem till 85°; samt att i en sådan provins som Skåne och några andra liknande, varifrån exporterades mycket smör, en pastöriseringslag för grädde syntes vara mycket lämplig, och att man skulle hava all anledning att påyrka en pastöriseringslag, om en sådan kunde bliva gällande endast för dessa provinser.»

Vidare redogöres för innehållet i förvaltningsutskottens yttrande, varav framgår att Malmöhus läns hushållningssällskaps förvaltningsutskotts framställning tillstyrkts av förvaltningsutskotten i Stockholms, Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs, Kalmar norra, Gottlands, Blekinge, Kristianstads, Hallands, Älvsborgs norra, Älvsborgs södra och Värmlands län. Från flera av dessa har dock uppställts som förutsättning att en effektiv kontroll kunde utan alltför betungande anordningar genomföras. Kalmar norra hushållningssällskaps förvaltningsutskott har ansett författningen böra göras fakultativ genom att för sin tillämpning inom viss ort bliva beroende av beslut av vederbörande hushållningssällskap. Förvaltningsutskottet i Västernorrlands län har ansett stadgandet obehövt för länets vidkommande men ej velat motsätta sig detsamma, om det vore gagneligt för landet i övrigt. Återstående 11 förvaltningsutskott hava avstyrkt framställningen, nämligen utskotten i Uppsala, Södermanlands, Kalmar södra, Skaraborgs, Örebro, Västmanlands, Kopparbergs, Gävleborgs, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län. Skälen äro växlande. I allmänhet anföres, att en föreskrift sådan som den föreslagna skulle bli alltför betungande för mejerierna, särskilt i vissa delar av landet. Vidare framhållas kontrollsvårigheterna samt obehövligheten av en dylik författning å vissa orter, synnerligast i Norrland, där besättningarna i allmänhet vore tuberkelfria.

För egen del hava ämbetsverken anfört huvudsakligen följande:

»Innan ämbetsverken ingå på något utlåtande över Malmöhus läns hushållningssällskaps förvaltningsutskotts framställning och uttala sig om de yttranden eller de framställningar i ärendet, som kommit ämbetsverken tillhanda, torde uppmärksamheten böra fästas på ett förhållande, som genomgående blivit förbisett, nämligen, att den danska lagen om åtgärder till bekämpande av tuberkulos hos

nötkreatur och svin, som låg till grund för lantbruksstyrelsens förslag av år 1898. förnyats den 5 februari 1904, därvid bland andra den förändringen vidtagits, att den obligatoriska pastöriseringsgraden sänkts från 85 till 80°. Denna sänkning grundar sig uppenbarligen på av professor Bang utförda ytterligare försök angående den temperatur, vid vilken tuberkelbacillen under mjölkens pastörisering dödas, vilka försök givit vid handen, att en ögonblicklig uppvärmning till 80° i sådant hänseende är tillfyllest — — —.

Försök av ifrågavarande art hava utförts även i vårt land. I början av år 1903 erhöll nämligen dåvarande professor Svensson vid veterinärinstitutet i uppdrag av statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet att undersöka, vid vilken temperatur tuberkelbaciller under de förhållanden, vari de vanligen förekomme i mjölk, kunde göras oskadliga genom pastörisering, sådan den i allmänhet företoges i mejerier. Såsom resultat av den första försöksserien angav professor Svensson, att vid pastörisering av mjölk i sådana apparater, där för mjölkens uppvärmning en tid av omkring 2 minuter åtginge och där mjölken genom att i apparaten hållas i tunt lager hastigt uppvärmdes, en pastöriseringstemperatur av 80° vore tillräcklig att döda tuberkelbaciller, men att 75° vid ett försök icke förmått åstadkomma detta. Senare av honom utförda försök, därvid en pastöriseringsapparat användes med 1.032 minuters uppvärmningstid för varje mjölkpartikel, lämnade enahanda resultat, som försöken med ovannämnda apparater.

Även professor Barthel och statens tuberkuloskonsulent Stenström hava experimenterat i samma riktning och kommit till det resultat, att en minuts upphettning till 80° vore nog för att under normala förhållanden döda tuberkelbaciller i mjölk — — —.

Då det sålunda torde få anses ådagalagt, att en sänkning av pastöriseringstemperaturen från 85° till 80° icke förringar pastöriseringens effektivitet med hänsyn till oskadliggörandet av tuberkulosens smittämne, synes den senare temperaturgraden böra upptagas i en eventuell pastöriseringslag — — —.

Vad nu den av Malmöhus läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott gjorda framställningen angår, så är det obestridligt att — — — det av utskottet åberopade förhållandet alltjämt består, nämligen att från mejeri utlämnad mjölk och produkter därav kunna avsevärt bidra till tuberkulosens spridande bland hushjuren, förnämligast bland nötkreatur och svin.

Ingen, som i förevarande fråga blivit hörd eller gjort någon framställning, har ifrågasatt annat.

Å andra sidan måste det anses vara nöjaktigt ådagalagt, att tuberkelbacillhaltig mjölk, som upphettats till minst 80°, förlorar förmågan att meddela tuberkel-smitta. I fråga om vasslan hänvisas till vad därom anföres längre fram.

Beträffande ifrågavarande upphettning synes det otvivelaktigt, att den under årens lopp alltmer vunnit insteg på mejerierna, att döma av från dessa införskaffade upplysningar. För att nämligen vinna insikt i vissa för förevarande frågas belysande viktiga spörsmål, utgick i slutet av år 1913 ett tryckt frågeformulär — — — till samtliga enligt statskonsulentens i mejerihushållning förteckning av år 1911 inom landet befintliga mejerier. Svar inkom från 1,194 av dem, därvid till en början framgick, att 99 upphört med sin verksamhet. Från återstående 1,095 svar hava avskilts sådana, där frågan 2:o »försäljes eller utlämnas på annat sätt från mejeriet till kreatursföda mjölk, kärnmjölk, vassla» genomgående

nekande besvarades eller besvarades med, att utlämnandet skett uteslutande åt egna djur, samt sådana — ett mindre tal — med avseende å vilka det varit tveksamt, huru de skulle tydas. På så sätt blevo de ingångna svaren användbara i fråga om endast 771 mejerier. De uppgifter, som med avseende på dessa erhållits, hava sammanförts i en tabell.

Av denna inhämtas, bland annat, och i den mån de förelagda frågorna besvarats:

att omkring 54 procent av nämnda mejerier utgöras av andelsmejerier, 21 procent av uppköpsmejerier och övriga 25 procent av ungefär lika många herrgårdsmejerier som herrgårds- och uppköpsmejerier;

att av samtliga mejerier ungefär 86 procent utlämna till kreatursföda mjölk, 67 procent kärnmjölk och 42 procent vassla;

att uppvärmning av mjölken dessförinnan äger rum i 563 fall av 661 till ett gradtal växlande mellan 20 och 100, dock att gradtalet i 481 fall utgör 80 och däröver;

att kärnmjölken likaledes uppvärms i 219 fall av 516 till ett gradtal växlande mellan 12 och 100, därvid dock är att märka, att siffran 219 i verkligheten torde vara vida större, enär kärnmjölken icke såsom sådan uppvärms utan har vunnit erforderlig värmegrad därigenom, att den oskummade mjölken uppvärmts, vilket förhållande sannolikt medfört, att frågan om kärnmjölakens uppvärmning i åtskilliga fall icke särskilt besvarats;

att vasslan uppvärms i 116 fall av 324 till en temperatur växlande mellan 30 och 100°;

att uppvärmningen av mjölken (och kärnmjölken) i regel sker genom pastörisering och i fråga om vasslan ungefär lika ofta på de tre i frågeformuläret upptagna sätten;

att den tid, varunder varje del av mjölken, kärnmjölken eller vasslan anses vara utsatt för den högsta temperaturen, vid pastörisering växlar mellan $\frac{1}{2}$ —30 minuter och vid uppvärmning $\frac{1}{2}$ —120 minuter, dock att i fråga om pastörisering endast i 19 fall sagda tid ligger under 1 minut;

att pastöriseringen eller uppvärmningen endast undantagsvis icke sker regelbundet året om;

att gradtalet i allmänhet kontrolleras, därvid i regel termometer användes, sällan det så kallade Storchska provet;

att pastöriseringsapparat eller generativapparat eller bådadera användes i stor utsträckning.

att vid endast 127 mejerier av 567 pastörisering eller uppvärmning är kontrakterad med avnämarna;

samt att centrifugslammet i ett mindre antal fall icke oskadliggöres.

Totalintrycket av förestående uppgifter torde kunna sammanfattas sålunda, att talrika mejerier bemöda sig om att genom uppvärmning förbehandla till kreatursföda utlämnad mjölk, kärnmjölk och vassla så, att den icke skall kunna meddela tuberkelsmitta, men att en sådan förbehandling i åtskilliga fall företer bristfälligheter och i många fall icke alls kommer till utförande.

Vid övervägandet av ifrågavarande förhållanden bör även tagas i betraktande, att över 250 mejerier icke inkommit med svar på de i cirkulärskrivelsen upptagna frågorna, och att av de 771 svar, som varit föremål för bearbetning,

ganska många i ett eller flera avseenden förete luckor. Vidare är det anmärkningsvärt, att av 567 mejerier endast 127 förbundet sig att, på sätt i det föregående är nämnt, förbehandla ifrågavarande kreatursföda. Slutligen torde det antagandet vara rimligt att, även där en dylik förbehandling avses, denna icke alltid sker med iakttagande av samma noggrannhet. Malmöhus läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott uppger också, att »slarv» i berörda hänseende förekommer.

Det torde därför få anses vara ett viktigt intresse, att åtgärd vidtages för att i möjligaste mån åvägabringa bättre och säkrare förhållanden på mejerierna i fråga om den för utfodring avsedda mjölkens behandling före utlämnandet, därvid intet annat synes kunna ifrågakomma än en författning med det syfte och av det innehåll, som av lantbruksstyrelsen 1898 föreslagits, men med de ändringar däri, som betingas av senare vunna erfarenheter.

Malmöhus läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott betraktar emellertid frågan även ur en synpunkt, som, sedan lantbruksstyrelsen avgav sitt lagförslag, alltmer trätt i förgrunden, nämligen vår export av kött och fläsk. Hänsyn till utlandets fordringar och kontrollbestämmelser i fråga om denna export gör, enligt utskottets mening, att i vårt land den största uppmärksamheten måste ägnas åt att i möjligaste måtto skydda våra nötkreaturs- och svinbesättningar mot tuberkulos, och att kraftiga åtgärder med snaraste måste vidtagas såväl från statens som de enskilda uppfödarnas sida emot denna sjukdom. Utskottet anser, att bland de åtgärder, med vilka staten kan bistå de enskilda uppfödarna, förtjänar i främsta rummet att nämnas ovanberörda författning. Väl huvudsakligen ur nämnda synpunkt är det, som utskottet hemställer, att lagen även måtte gälla vassla, som användes till utfodring åt svin.

Med anledning av vad utskottet sålunda framhållit, torde böra i korthet klargöras, vilken inverkan på beskaffenheten av vårt exportkött och fläsk med hänsyn till tuberkulosen en lag skulle få, som påbjöde betryggande uppvärming av mjölk, kärnmjölk och vassla före deras utlämnande till kreatursföda, när utskottet synes i viss mån hava överskattat lagens betydelse uti ifrågavarande hänseende.

Klart är, att en sådan lag borde vara ägnad att i hög grad motverka tuberkulosens spridning till svinen och sålunda betydligt minska förekomsten av tuberkulöst fläsk. Samma omfattande betydelse finge den däremot icke för vår export av nötkött, enär å ena sidan o-kadliggörandet av tuberkulosens smittämne i mjölkfödan för nötkreatur endast skyddar kalven för smitta och därtill endast för smitta genom mjölk eller produkter därav, och å andra sidan köttexporten i huvudsak omfattar kött efter äldre nötkreatur. Vill man undvika förekomsten av tuberkulos hos vårt exportkött, måste i första hand de ladugårdsbesättningar, i vilka tuberkulos förekommer och varifrån djur avgå för att efter nedslaktning exporteras, göras fria från tuberkulos, vilket icke kan ske genom en pastöriseringslag eller ens i huvudsak med hjälp av en sådan.

Den i det föregående påpekade betydelsen av en pastöriseringslag för vår fläskexport synes — — — tala för, att frågan om vasslans inbegripande i pastöriseringslagen tages under förnyad omprövning, och detta så mycket hellre som i § 2 punkt 4 jämförd med § 6 av Kungl. Maj:ts förordning angående kontroll vid utförsel av kött den 10 oktober 1913 föreskrives, att i sistnämnda paragraf om-

Bihang till riksdagens protokoll 1921. 1 saml. 43 häft. (Nr 52.)

förmälda stämpel (nationalmärke) endast må åsättas kött av svin, som vid besiktningen befunnits fria från varje spår av tuberkulos.

Innan en sådan förnyad omprövning företages, är det av vikt att få den frågan löst, huruvida pastörisering av vassla till 80° under alla förhållanden dödar i densamma eventuellt förekommande tuberkelbaciller — — —.

Sådana försök blevo utförda av föreståndaren för centralanstaltens bakteriologiska laboratorium, Chr. Barthel och statens tuberkuloskonsulent, Olof Stenström. Uti en till lantbruksstyrelsen den 25 september 1911 ingiven redogörelse för densamma besvara de det uppställda spørsmålet sålunda:

»En upphettning av vasslan till 80°, vare sig genom inledandet av direkt ånga eller på annat sätt åstadkommen, torde således vara tillräcklig för att i praktiken oskadliggöra i densamma eventuellt förekommande tuberkelbaciller, detta dock naturligtvis under förutsättning, att vasslan, såsom alltid sker vid en välordnad osttillverkning, silas genom en tagelsil, så att inga större klumpar av kasein medfölja, utan blott sådana, som passera tagelsilen.»

Då sålunda försöken givit vid handen, att tuberkelbaciller i vassla oskadliggöras, det vill säga praktiskt taget dödas, vid en upphettning av densamma till 80°, torde betänkligheter med hänsyn till gradtalet icke kunna resas mot att i en pastöriseringslag, som föreskriver upphettning till minst 80°, även upptaga vasslan. Fall åter, då vasslan ej passerat tagelsil, torde knappast vara att räkna med, enär det bör ligga i osttillverkningens intresse att så långt möjligt tillvarata kaseinet.

Däremot torde det kunna ifrågasättas, huruvida pastörisering av vasslan under alla omständigheter bör åligga mejerierna. Det från flera sidor påpekade förhållandet, att ifrågavarande behandling av vasslan skulle bliva betungande för mejerierna och i vissa fall omöjlig att genomföra, synes icke utan vidare kunna lämnas ur räkningen. Frågan torde lämpligen kunna lösas på det sätt att i pastöriseringslagen inrymmas möjlighet till befrielse för viss tid från skyldighet att pastörisera vasslan.

Uti Malmöhus läns hushållningssällskaps förvaltningsutskotts yttrande den 18 november 1909 över statskonsulentens i mejerihushållning utlåtande över utskottets framställning har utskottet föreslagit, att, då behovet av en pastöriseringslag kunde vara mycket olika i skilda län, lagen gjordes fakultativ. Detta förslag har även framförts av Kalmar läns norra hushållningssällskap.

Häremot kan emellertid anföras, att följderna skulle ofelbart bliva, att lagen i väsentlig grad komme att förfela sitt ändamål och icke bliva vad som med densamma ursprungligen åsyftats, nämligen ett led i åtgärderna mot nötkreaturstuberkulosen. Sålunda torde knappast någon hemställan om tillämpning av en pastöriseringslag vara att förvänta inom en del län, där hushållningssällskapen avstyrkt en dylik lag, men där på grund av tuberkulosens starka utbredning bland nötkreaturen en sådan vore i hög grad påkallad. Att överhuvudtaget göra en lag av ifrågavarande slag fakultativ torde icke få anses riktigt i betraktande därav, att nötkreatur i stor utsträckning äro en handelsvara, varför frånvaron av bestämmelser om mjölkens pastörisering i ett län skulle i viss mån kunna motverka tillvaron av dylika i ett annat län.

Behovet av ifrågavarande lag, vilket redan 1898 kraftigt framhölls, har där-
efter icke minskats. Tvärtom föreligger sedan nämnda år en omfattande statistik

över i landet utförda undersökningar av tuberkulin, som understryker behovet av en verksam pastöriseringslag. Av densamma framgår nämligen bland annat, att av 100 nötkreatur omkring 29 äro tuberkulösa, samt att tuberkulosen förekommer med högre, delvis mycket högre, procenttal än detta bland nötkreaturen inom åtskilliga län, såsom framgår av följande tabell:

*Reaktionsprocenten bland nötkreaturen inom med tuberkulin för första gången
prövide ladugårdsbesättningar i nedanstående län under åren 1897—1915.*

Stockholms län	.....	33.0	procent	Göteborgs o. Bohus län	15.1	procent
Uppsala	»	38.6	»	Älvsborgs	»	22.6
Södermanlands	»	43.4	»	Skaraborgs	»	43.2
Östergötlands	»	36.7	»	Värmlands	»	26.9
Jönköpings	»	21.8	»	Örebro	»	40.0
Kronobergs	»	20.1	»	Västmanlands	»	31.7
Kalmar	»	22.9	»	Kopparbergs	»	14.7
Gottlands	»	9.6	»	Gävleborgs	»	20.8
Bläkinge	»	16.1	»	Västernorrlands	»	17.7
Kristianstads	»	39.5	»	Jämtlands	»	6.8
Malmöhus	»	52.8	»	Västerbottens	»	6.4
Hallands	»	32.7	»	Norrbottnens	»	3.3

Å andra sidan visar statistiken att över 47 procent av samtliga för första gången med tuberkulin prövide besättningar befunnits fria från tuberkulos. Ange- lägenheten av att, så långt möjligt, förebygga, att sjukdomen införes i dylika besättningar genom mjölk från tuberkulösa besättningar, förmedlad genom mejerier, framstår såsom ett så mycket viktigare intresse, som de befinna sig till huvudsaklig del i småbrukares händer, på sätt framgår av följande tabell:

År	Antal besättningar med				
	1—15 djur	16—30 djur	31—60 djur	61—100 djur	100 djur
1897—1915	7,521	1,855	285	28	1

Likaledes torde det vara angeläget att i möjligaste mån söka skydda de ladugårdsbesättningar för tuberkulossmitta genom främmande mejerimjolk, vilkas ägare underhålla åtgärder mot sjukdomen i fråga.

För övrigt torde icke böra förbises, att en pastöriseringslag skulle få avsevärd betydelse jämväl till förebyggande av andra smittsamma husdjurssjukdomars spridande, till exempel mul- och klövsjuka.

Emellertid anser statskonsulenten i mejerihushållning, att en pastöriseringslag är överflödigt för Norrlands vidkommande, och häruti instämma direkt eller indirekt de norrländska länens hushållningssällskaps förvaltningsutskott med undantag för Gävleborgs län, där avstyrkandet uteslutande grundas på åsikten om omöjligheten av att åstadkomma en effektiv kontroll. Även Kopparbergs läns hushållningssällskap anser, att lagen beträffande Norrland komme att sakna all betydelse och gör detta gällande även i fråga om Kopparbergs län. Till stöd för

ifrågavarande uppfattning anföres i huvudsak, att från mejerierna återtagen mjölk inskränker sig till ett minimum och att blott vassla i någon större mängd utlämnas; att svinskötsel drives endast för husbehov och i varje fall icke för export; att mejerihanteringen icke nått tillräcklig utveckling; att anskaffning av pastöriseringsapparater och dessas montering skulle bliva betungande för de huvudsakligen små mejerier, som här ifrågakomma; att de stora avstånden försvåra eller omöjliggöra en effektiv kontroll; samt att tuberkulos endast mera sällsynt uppträder bland nötkreaturen i ifrågavarande landsdelar.

— — —
Spridning av tuberkulos till nötkreatur genom återlevererad mejerimjölk torde med all sannolikhet icke nämnvärt förekomma uti ifrågavarande landsdelar, varför det synes åtminstone tillsvidare icke nödvändigt att påyrka pastöriseringslagens tillämpning inom Kopparbergs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län.

— — —
Såsom skäl till uttalandena emot en pastöriseringslag har anförts, dels att med en dylik lag ej skulle vinnas vad som med densamma avsåges, dels och förnämligast, att det vore förenat med stora svårigheter att åstadkomma en betryggande kontroll. Till stöd för dessa uppfattningar åberopas i flera fall statskonsulentens i mejerihushållning yttrande, vilket åter i det väsentliga grundar sig på de upplysningar, statskonsulenten erhållit under sin i det föregående omnämnda studieresa i Danmark.

— — —
För att vinna klarhet uti detta viktiga spörsmål begärdes år 1910 upplysningar i ämnet från Danmark. Följande fråga ombads därvid bliva besvarad: »Visar det sig i Danmark, att tuberkulos hos kalvar och svin under det senaste decenniet avtagit i frekvens, och kan i så fall pastöriseringslagen sägas hava medfört detta förhållande?» Svar ingingo från den ene av landets båda veterinärspektörer samt från slakthusen i Köpenhamn, Aalborg och Aarhus.

— — —
Av de upplysningar, som sålunda erhållits, framgår först och främst, att man i Danmark saknar en hela landet omfattande statistik rörande tuberkulosens förekomst bland svinkreaturen före pastöriseringslagens trädande i kraft, eller den 1 juni 1899. Vid sådant förhållande är det emellertid icke möjligt att bestämt påvisa en fördelaktig inverkan av ifrågavarande lag. Men å andra sidan lämnar den befintliga statistiken icke stöd för något tvivel på en sådan verkan. I sådant hänseende bör särskilt framhållas att, oaktat tuberkulosen, såvitt av tuberkulinundersökningar framgår, är mycket utbredd bland den danska nötboskapen, samma sjukdom bland svinkreaturen håller sig vid ett jämförelsevis så lågt procenttal som omkring 4.51. Vid bedömande av orsak och verkan uti förevarande avseende får dock icke förbises, att bekämpandet av juvertuberkulosen hos nötkreatur, som även i Danmark är föremål för särskild omsorg från statens sida, givetvis har sin andel uti uppkomsten av förutnämnda tuberkulosprocenttal för slaktade svin i Danmark.

I detta sammanhang kan det vara av intresse att se till, huru det förhåller sig med tuberkulosens förekomst bland svin i vårt land, såvitt framgår av nedanstående statistik från slakthus.»

De i ämbetsverkens utlåtande meddelade uppgifterna om tuberkulosprocenten hos svin, som slaktats vid de särskilda slakthusen, kunna sammanställas sålunda.

År	Malmö	Göteborg	Eskilstuna	Stockholm	Linköping
1904	9.78	—	—	—	—
1905	10.25	9.29	—	—	—
1906	5.94	8.78	—	—	—
1907	4.51	7.04	—	—	—
1908	4.44	7.57	6.85	—	—
1909	4.44	7.68	8.87	—	—
1910	4.22	6.86	7.88	—	—
1911	3.73	2.99	7.81	—	—
1912	4.91	2.41	7.44	9.16	5.57
1913	3.59	2.78	6.66	4.89	5.43
1914	3.03	2.26	4.16	3.86	3.91
1915	2.24	2.21	7.20	3.88	7.01

Till förklaring av dessa uppgifter har anförts beträffande Malmö, att år 1906 anmaning utgått till svinleverantörerna att låta pastörisera svinfödan, varav uppenbarligen den starka nedgången av tuberkulosprocenten blivit en följd. Angående Göteborg anføres, att de sista årens låga procenttal berott på en betydligt starkare tillförsel av svin från omgivande län, där tuberkulosen ej vore så utbredd bland husdjuren, ävensom därpå att veterinärerna tillrätt pastörisering av svinfödan. Beträffande Stockholm meddelas, att 1912 års höga procenttal berott på en enda besättning i Stockholmstrakten, från vilken så gott som utslutande tuberkulösa svin tillförts slakthuset.

Ämbetsverken fortsätta sålunda:

»Som synes äro de för senare år anförda procenttalen i regel icke oväsentligt lägre än i Danmark. Härav får emellertid icke den slutsatsen dragas, att en pastöriseringslag är för vårt land överflödig. Lagen skulle nämligen i främsta rummet avse att minska förekomsten av tuberkulos bland kalvar, och berörda procenttal angiva tydligtvis endast, att svinfödan i icke ringa omfattning förbehandlas så, att den icke medför tuberkelsmitta till svinen. I vårt land har man med hänsyn till fläskexporten haft särskild anledning till en dylik förbehandling, varemot en sådan anledning med avseende på kalvarna icke förelegat.

Det vill emellertid synas, som om förutnämnda, för Danmark angivna tuberkulosfrekvens bland svin icke läte sig ytterligare nedbringas. För att vinna upplysning om orsaken därtill samt om andra med införandet av en pastöriseringslag sammanhängande frågor har föredraganden av tuberkulosärenden i lantbruksstyrelsen på uppdrag av tuberkulosberedningen i början av november månad 1914 företagit en resa till Danmark. Vad därunder inhämtats, ligger i vissa delar till grund för det följande.

Orsaken till ovannämnda procenttals obenägenhet att sjunka vidare är enligt professor Bangs mening den, att hönstuberkulos är mycket utbredd i Danmark, och att denna infekterar svinen. Erinras bör dock därom, att den danska pastöriseringslagen icke omfattar vasslans pastörisering och att givetvis icke all till svin utlämnad mjölkföda passerar mejerierna.

Lider det nu icke något tvivel, att en pastörisering av födan förmår väsentligt nedbringa tuberkulosprocenten bland svinkreatur, måste åtgärden hava enahanda verkan beträffande kalvar.

En pastöriseringslag får emellertid för nötkreaturens vidkommande i första hand betydelse för sådana ladugårdar, där tuberkulos icke förekommer, eller där man arbetar på att bliva av med sjukdomen.

Vidkommande åter svårigheterna med kontrollen å efterlevnaden av en pastöriseringslag yttrar statskonsulenten i mejerihushållning uti sitt utlåtande, att man i Danmark allmänt framhållit, att den kontroll, som funnes i berörda hänseende, vore alldeles otillräcklig, och att utsikterna till att få den mera effektiv voro mycket små. För vårt lands vidkommande ansåge konsulenten, att kontrollen bleve mycket svårare att få effektiv, enär vi saknade en lantpolis liknande den danska, och hos oss icke funnes några smör- och margarininspektörer.

En god inblick i det danska kontrollväsendet uti ifrågavarande hänseende lämna rapporterna till lantbruksministeriet över sagda kontroll — — —.

Av rapporten för finansåret 1912—1913 inhämtas, bland annat, att jämlikt lantbruksministeriets cirkulär varje mejeri skall kontrolleras minst 6 gånger årligen; att detta icke skett under berörda finansår med mer än 38.2 procent av mejerierna — — —; att antalet uttagna kontrollprov stadigt gått tillbaka, ehuru de kontrollerade mejeriernas antal årligen ökats; samt att smör- och margarininspektörerna i regel utövat kontroll endast en gång under året vid de mejerier, som överhuvud taget av dem kontrollerats. Det är dock att märka, att inspektörernas kontroll avser att vara en överkontroll på den av lantpolisen utövade provtagningen.

Otvivelaktigt är, att kontrollen verkar otillräckligt och synnerligen ojämnt. Det torde också böra framhållas, att varken lantpolisen eller smör- och margarininspektörerna åtnjuta någon särskild ersättning för ifrågavarande arbete.

Under sådana förhållanden låter det sig förklara, att tuberkulosprocenten bland nötkreatur i åldern under ett halft år i stort sett icke påverkats av den danska pastöriseringslagen — — —.

I vårt land ställer sig reaktionsprocenten bland kalvar inom de olika länen på följande sätt:

Reaktionsprocenten bland nötkreatur i ålder under 1 år, tillhörande för första gången med tuberkulin undersökta besättningar inom nedanstående län åren 1897—1915.

Stockholms län	13.8	Malmöhus län	25.2
Uppsala »	20.9	Hallands »	18.1
Södermanlands »	23.6	Göteborgs o. Bohus »	5.8
Östergötlands »	16.6	Ivsborgs »	10.1
Jönköpings »	8.9	Skaraborgs »	24.0
Kronobergs »	9.6	Värmlands »	11.7
Kalmar »	9.9	Örebro »	18.8
Gottlands »	5.8	Västmanlands »	15.4
Blekinge »	7.6	Gävleborgs »	13.1
Kristianstads »	22.6		

I vad mån återlevererad mejerimjök givit upphov till dessa procenttal, låter sig icke med bestämdhet avgöra. Det måste nämligen uppmärksammas, att de icke äro uttryck enbart för en dylik infektionskälla utan även för de infektionsmöjligheter, som kunna hava funnits inom de ladugårdsbesättningar, där reaktionerna förekommit. Men då utfodring med återlevererad mejerimjök åtminstone i södra och mellersta delen av landet är mycket vanlig, torde med säkerhet kunna påstås, att berörda mjök i dessa landsdelar i väsentlig grad bidragit till ifrågasvarande procenttal.

Erfarenheten från Danmark synes tala för nödvändigheten av, att bestyret med provtagningen lägges i händerna på för ändamålet särskilt utsedda personer med uppdrag att, mot ersättning, vid mejerierna tid efter annan uttaga prov av mjök, kärnmjök och, i förekommande fall, vassla i och för undersökning med det Storchska provet, ävensom att hålla tillsyn över, att centrifugslammet uppbrännes.

Förslag i denna riktning ha också framställts av hushållningssällskapens förvaltningsutskott i Kronobergs, Malmöhus (i utlåtande över statskonsulentens i mejerihushållning yttrande) och Hallands län (uti länsveterinärens utlåtande). I sådant hänseende yttrar förvaltningsutskottet i Malmöhus län, att kontrollen lättast ordnades och gjordes mest effektiv därigenom, att Kungl. Maj:ts befallningshavande, i likhet med vad fallet vore inom margarin- och bryggeriindustrien, för varje mejeri förordnade en i närheten av mejeriet boende, kvalificerad person att minst 24 gånger om året undersöka pastöriseringsgraden hos från mejeriet utlämnad skummjök, kärnmjök eller, då så ifrågakomme, vassla, samt att avlöningen till denna person borde bekostas av mejeriet.

Det ligger i sakens natur, att en oavbrutet verkande kontroll icke kan ifrågasättas i förevarande fall, utan förhållandena hänvisa till att inskränka densamma till ett uttagande av stickprov. Givetvis är det önskvärt, att dylik provtagning sker så ofta som möjligt, men å andra sidan torde böra tillses, att kontrollen icke ställer sig alltför kostsam. Det normala kontrollbehovet torde få anses nöjaktigt avvägt, därest uttagning av mjökprov för kontroll äger rum vid varje under kontroll stående mejeri i regel en gång i månaden. Uppstår behov av tätare kontroll, vilket kan tänkas i det fall att mejeriet beträdes med upprepade förseelser mot lagen, torde den myndighet, åt vilken bör vara uppdraget att utöva

tillsyn å efterlevnaden av denna, äga att föreskriva sådan. A andra sidan kan ifrågasättas, huruvida icke samma myndighet må äga befogenhet att föreskriva minskning i det årliga antalet provtagningar med avseende på mejeri, som visar sig noggrant iakttaga lagens föreskrifter, dock icke i vidare mån, än att provtagningen i varje fall sker minst sex gånger årligen. Genom ifrågavarande befogenheter vinnes, att mejerierna än mer låta sig angeläget vara att icke ertappas med förseelse mot lagen. Slutligen torde det befinnas lämpligt, att möjlighet beredes till utövande av en överkontroll, för vilket ändamål ovanberörda myndighet borde äga att vid förefallande behov förordna därtill lämplig person att verkställa provtagning.

Mot förslaget, att Kungl. Maj:ts befallningshavande borde tillkomma att förordna de personer, som erfordras för provtagningarna vid mejerierna, synes intet vara att erinra. Dock bör tillsyningsmyndigheterna äga att av Kungl. Maj:ts befallningshavande bekomma förteckning över ifrågavarande personer, innehållande uppgift om deras namn, yrke eller anställning, postadress, förordnandets datum samt det eller de mejerier, för vilka de blivit anställda, varjämte samma myndighet bör genom Kungl. Maj:ts befallningshavande underrättas om, när provtagare entledigats och vem som förordnats i stället.

Däremot synes icke lämpligt att, såsom Malmöhus läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott avser, ifrågavarande personer jämväl utföra undersökningen av de uttagna proven. Ty ehuru såväl undersökningens utförande som bedömandet av dess resultat i allmänhet icke erbjuda några svårigheter, givas dock fall, där tvekan kan uppstå i fråga om tydningen av resultatet. Huruvida ett sådant fall föreligger och än mindre huruvida det skall föranleda anmälan till åtal av mejeriet eller ej, synes icke böra vara överlämnat till provtagarens avgörande. Därtill kommer, att provtagarens självständighet gent emot mejeriet bättre bevaras, om han icke ålägges att taga befattning med provens undersökning. Denna synes däremot lämpligen kunna verkställas på de med statsmedel inrättade kemiska stationerna för jordbrukets och näringarnas behov samt jämväl av den, som blivit av tillsyningsmyndigheten förklarad kompetent att förrätta dylika undersökningar.

Vidkommande den ersättning, som borde utgå för provtagning och undersökning, synes provtagare böra åtnjuta arvode med 4 kronor för förrättningsdag eller, där resa förekommer, ersättning i enlighet med sjätte klassen i gällande resereglemente, varjämte han bör äga utbekomma ersättning för vad han visar sig hava utgivit i och för provtagningen ävensom för de av uppdraget föranledda postavgifter.

För undersökning åter av varje prov jämte intyg och särskild bokföring däröver samt för provflaskans sköljning och återsändande till provtagaren torde ersättning böra utgå med 50 öre. Dessutom bör ersättning medgivas för de postavgifter, som av uppdraget föranletts, där icke rätt att för postförsändelser i tjänsteständaren begagna tjänstefrimärken och tjänstebrevkort åtnjutes.

Slutligen torde den, som undfår tillsyningsmyndighetens förordnande att utöva överkontroll, böra tillerkännas ersättning enligt fjärde klassen i gällande resereglemente, varjämte ersättning bör utgå för de utlägg, han visat sig hava haft i och för provtagningen.

I fråga om bestridandet av de med kontrollen förenade kostnader har Malmöhus läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott föreslagit, att ersättning

till de personer, som handhåva den regelbundna kontrollen, bestrides av mejerierna.

Det torde emellertid kunna ifrågasättas, huruvida icke staten bör delvis bidra till ifrågavarande kostnaders bestridande. Ett dylikt bidrag skulle säkerligen hos mejeriägarna stärka insikten, att i lag påbjuden pastörisering av till kreatursföda avsedd mjölk m. m. är ett verkligt allmänt intresse, och i sin mån främja ett villigt efterkommande av i sådant hänseende givna föreskrifter. Dessutom synas andra fördelar uppstå genom den ifrågasatta fördelningen av kontrollkostnaderna. Sålunda torde knappast kunna fordras, att de kemiska stationerna skola låta sig nöja med den i det föregående föreslagna ersättningen, därest de själva skola hos mejerierna utkräva densamma. andra sidan synes icke tillräddigt att allt för mycket betunga Kungl. Maj:ts befallningshavande med förskottering av medel och uppbörd i anledning därav hos mejerierna. Slutligen skulle tillsyningsmyndighetens övervakande av kontrollföreskrifternas iakttagande i icke oväsentlig grad underlättas genom merberörda kostnadsfördelning.

Vidkommande den av tillsyningsmyndigheten föranstaltade kontrollen, vilken är avsedd att verka som en kontroll över provtagarna, synas kostnaderna för denna under alla förhållanden böra gäldas av statsmedel.

Ambetsverken vilja därför föreslå, att arvode eller rese- och traktamentsersättning till av Kungl. Maj:ts befallningshavande förordnad provtagare bestrides av mejeriet och att alla övriga kostnader för kontrollen bestridas av staten.

Beräknas antalet kontrollskyldiga mejerier under det första kontrollåret till 900 — ett högre antal är med största sannolikhet icke att räkna med — och provtagarnas besök vid varje mejeri till i genomsnitt tolv samt i regel icke förenade med resa, skulle den på mejerierna belöpande andel av första årets kontrollkostnader uppgå till i runt tal 45,000 kronor, eller omkring 50 kronor på varje mejeri.

Statens kostnader åter skulle i ty fall ställa sig ungefär sålunda:

flaskor, emballage, trycksaker, postporton m. m.	Kr. 7,800
för undersökningar av mjölkprov, i genomsnitt 24 från varje mejeri, insända av provtagare, samt 200 prov, insända av överkontrollen, samtliga 21.800 prov à 50 öre	» 10,900
Överkontrollen, resor	» 2,000

Summa Kr. 20,700.

Sedermera är under i huvudsak enahanda förhållanden en icke oväsentlig minskning att emotse av sistnämnda totalkostnad, enär anskaffning av flaskor, emballage och trycksaker m. m., som för första året beräknas till 4,500 kronor, där efter icke behöver kräva högre belopp än 900 kronor årligen.

Av ovan beräknade statsutgifter torde de av överkontrollen föranledda resekostnaderna kunna bestridas från nionde huvudtitelns förslagsanslag till rese- och traktamentspenningar, varemot återstående 18,700 kronor böra särskilt anvisas som förslagsanslag och ställas till tillsyningsmyndighetens förfogande för i det föregående angivna ändamål.

Såsom i det föregående blivit antytt, bör en myndighet finnas med uppdrag att utöva tillsynen över efterlevnaden av ifrågavarande lag och att för sådant

Bihang till riksdagens protokoll 1921. 1 saml. 43 häft. (Nr 52.) 3

ändamål till ledning för Kungl. Maj:ts befallningshavande, provtagare, undersökningsförrättare och mejerier utfärda de råd och anvisningar, som kunna erfordras utöver vad Kungl. Maj:t föreskrivit. Sagda myndighet skulle även åligga att årligen före den 1 maj till Kungl. Maj:t avgiva berättelse rörande den under näst-förflutna kalenderår bedrivna kontrollen över pastöriseringslagens efterlevnad.

Enär det huvudsakliga bekämpandet av nötkreaturstuberkulosen för närvarande hör under lantbruksstyrelsens förvaltning, torde tillsvidare och så länge detta är fallet lämpligen åt denna myndighet kunna givas ovanberörda uppdrag.

Det tillkomme Kungl. Maj:t att meddela föreskrifter angående kontrollens utförande, taxa för densamma samt sättet för kontrollkostnadernas bestridande ävensom rörande tillsynen å pastöriseringslagens efterlevnad.

Slutligen återstår att framhålla, vad som i sådant hänseende även 1898 anfördes, nämligen att den författning, som komme att i ämnet utfärdas, icke borde träda i kraft förrän minst ett halvt år efter det densamma från trycket utkommit, på det att mejeriägarna måtte sättas i tillfälle att anskaffa erforderliga uppvärmningsapparater, där sådana icke redan finnas, och i övrigt bereda sig å de nya föreskrifternas tillämpning.»

Vid detta ämbetsverkens utlåtande voro fogade förslag dels till lag angående pastörisering av till djurföda avsedd mjölk m. m. dels ock till kungörelse med särskilda föreskrifter enligt nämnda lag.

Slutligen har styrelsen för centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet den 19 juni 1920 avgivit infortrat utlåtande och därvid åberopat ett av professorn Barthel och överassistenten Erik Haglund avgivet yttrande samt för egen del betonat behövligheten av att en effektiv men ej för dyrbar kontroll komme till stånd. Det åberopade yttrandet innehåller huvudsakligen följande:

»Det torde icke vara tvivel underkastat, att en pastöriseringslag av den beskaffenhet, som föreslagits av medicinalstyrelsen och lantbruksstyrelsen i gemensam skrivelse av den 16 januari 1917, skulle vara av mycket stor betydelse såsom ett led i en allvarlig och efter rationella grunder förd kamp mot kreaturstuberkulosen. I de trakter av vårt land, där denna kamp redan upptagits och med framgång bedrivits, och där förhållandena inom mejerihänterens område äro gynnsamma för en dylik pastöriseringslags genomförande och efterlevnad, kan lagen anses komma att icke blott i avsevärd grad underlätta kreaturstuberkulosens bekämpande, utan den kan rent av sägas utgöra ett oundgängligt villkor för att denna kamp överhuvudtaget skall kunna hava någon utsikt till verklig framgång.

Annorlunda ställa sig emellertid förhållandena i de landsändar, där kreaturstuberkulosen hittills föga eller alls ej givit anledning till allvarligt ingripande från de enskilda kreatursägarnes eller från resp. hushållningssällskaps sida, d. v. s. där något egentligt bekämpande av sjukdomen ej förekommer. Här vore väl ej att förvänta att en pastöriseringslag i och för sig skulle i någon avsevärdare mån bidra till tuberkulosens bekämpande, på den grund nämligen, att infektionskällorna

och möjligheterna här äro så många och av så olika art, att den till kreatursföda använda mjölken, kärnmjölken och vasslan endast representera *en* bland de många möjliga infektkällorna, om ock likvisst en mycket viktig sådan.

Det förefaller oss då vara riktigast att de län, respektive de hushållningssällskap, inom vilkas område ett allvarligt arbete på kreaturstuberkulosens bekämpande bedrives, komme i åtnjutande av den verkliga hjälp och stöd i detta arbete, som en pastöriseringslag skulle innebära, men att det å andra sidan vore av tvivelaktig nytta, i förhållande till därå nedlagda kostnader och besvär, om lagen skulle föreskrivas även för sådana län, där såväl enskilda djurägare som hushållningssällskap ej visat någon särskild förståelse för eller önskan om att erhålla ett dylikt hjälpmedel till tuberkulosens motarbetande. För de norrländska länen, med deras speciella förhållanden beträffande mejerihanteringen, föreslå ämbetsverken ju själva att de skola befrias från tillämpning av en eventuell pastöriseringslag.

Det av Malmöhus läns hushållningssällskap i skrivelse den 18 november 1909 till lantbruksstyrelsen framlagda förslaget att göra en eventuell pastöriseringslag fakultativ, så att det må ankomma på Kungl. Maj:ts befallningshavande att på anmälan av hushållningssällskap eller annan korporation förordna om införande av pastöriseringstväng inom länet i fråga, förefaller oss på ovan angivna grunder att vara det för närvarande lämpligaste sättet för en pastöriseringslags införande.

De skäl, som av ämbetsverken anföras mot att en dylik lag göres fakultativ, synas oss icke vara av natur att vederlägga vår här uttalade åsikt.

Vad beträffar de vetenskapliga, tekniska och statistiska utredningar, som av ämbetsverken förebragts i den föreliggande frågan, så äro dessa av så omfattande och uttömmande art, att frågans tekniska detaljer kunna anses vara i görligaste mån klarlagda.

Rörande vasslans pastörisering, som ej ingår i den danska lagen av den 5 februari 1904, så torde denna, såsom ock framhålles i ämbetsverkens skrivelse, på många håll endast med svårigheter och avsevärda kostnader kunna åvägbringas. Sålunda skulle exempelvis många ysterier tvingas att särskilt för detta ändamål anskaffa pastöriseringsapparater och kylningsanordningar, något som ej ens alltid vore möjligt att även med god vilja åstadkomma inom ett ofta nog starkt begränsat lokalutrymme. Medan de flesta mejerier äro utrustade med pastöriseringsapparater och några större svårigheter ur denna synpunkt alltså ej kunna tänkas uppstå för dessa vid införande av pastöriseringstväng, äro förhållandena helt olika t. ex. vid de små ysterier, där osttillverkningen bedrives i ostgrytor upphettade medels direkt eldning. Däremot torde ej alltför stor betydelse böra tillmätas de invändningar mot vasslans pastörisering, som gå ut på att denna ofta helt enkelt ej skulle låta sig upphettas i vanliga pastöriseringsapparater, ty detta gäller blott om gammal, surnad och i övrigt förändrad vassla, men icke för det fall att, såsom rimligtvis bör ske, vasslan pastöriseras omedelbart efter ystningen.

Med hänsyn tagen till dessa förhållanden synes det oss rimligt att, såsom ämbetsverken ifrågasatt, frågan om vasslans pastörisering löses på så sätt, att i pastöriseringslagen inrymmes möjlighet till befrielse för viss tid från skyldighet att pastörisera vasslan.

Rörande ämbetsverkens förslag till ordnande av kontrollen i mejerierna över pastöriseringslagens efterlevnad, vilja undertecknade för sin del instämma uti det-

samma i vad angår utseende, genom Kungl. Maj:ts befallningshavande, av en i närheten av mejeriet boende kvalificerad person, som skulle minst 24 gånger om året uttaga prov för undersökning av pastöriseringsgraden hos från mejeriet utlämnad skummjolk, kärnmjolk eller, då så ifrågakomme, vassla. Vi anse oss böra framhålla att 24 prov per år måste betraktas såsom ett absolut minimum, om kontrollen skall anses vara av någon som helst nytta, ty även med detta antal provtagningar har man ingen säker garanti för att ett mejeris mjölk även under mellantiderna mellan provtagningarna, ja ej ens samma dag som provtagningen skett, konstant varit upphettad till minst 80°. Emellertid får man naturligtvis ej på denna grund avstå från tanken på införande av pastöriseringstvång; vi ha härmed endast skarpare velat påpeka nödvändigheten av att åtminstone vidhålla att minst det föreslagna antalet provtagningar, eller 24, kommer till utförande.»

*Departements-
chefen.*

Med hänsyn till den av statsmakterna sedan länge erkända vikten av att tuberkulosen bland landets kreatursbesättningar kraftigt motarbetas ansluter jag mig till deras åsikt, som förorda en lagstiftning, avsedd att hindra dylik smittas spridning genom mjölk, som till kreatursföda utlämnas från mejerierna. Det är obestriddigt, att denna väg för smittans utbredande är särdeles farlig.

Det har anmärkts, att en sådan lagstiftning skulle alltför hårt ingripa i de enskilda mejeriägarnas näring och att den skulle för vissa landsdelar vara överflödig eller olämplig. Dessa invändningar synas mig förlora sin betydelse, ifall lagstiftningens tillämpning inom viss ort göres beroende på förordnande av Kungl. Maj:t efter framställning från vederbörande hushållningssällskap och landsting. Det är ju antagligt, att dylik framställning icke framkommer från annat håll, än där förhållandena utvecklats så, att behövligheten av de i lagstiftningen innefattade föreskrifterna omfattas av en övervägande folkmening. Flera lagar hava under senare tid utfärdats, vilka för sin tillämpning äro beroende av framställning från ortskorporationer, och denna metod synes hava vunnit allmänt gillande. Att även i detta fall begagna densamma synes mig särdeles lämpligt. Om lagen anordnas på detta sätt, blir det uppenbarligen överflödigt att, såsom medicinalstyrelsen och lantbruksstyrelsen föreslagit, från dess tillämpningsområde undantaga Dalarna och Norrland.

Det synes icke givet, att i alla de fall, då lagens tillämpning önskas för mjölk och kärnmjolk, även vasslan bör inbegripas. Därför torde frågan om förordnandets utsträckning till att gälla även vassla böra få bero på särskild framställning därom.

Frågan bör enligt min mening nu begränsas till att gälla endast sådana mejeriprodukter av ifrågavarande slag, vilka utlämnas till föda åt nötkreatur eller svin. Att, såsom en gång ifrågasatts, nu utsträcka

bestämmelserna även till mjölk, som utlämnas till människoföda, kan jag med hänsyn till de däremot anförda skälen icke tillstyrka.

Det har även ifrågasatts, att lagen skulle innefatta föreskrift om uppbränning av centrifugslammet. Då denna fråga emellertid icke nödvändigt sammanhänger med frågan om uppvärmning av den mjölk m. m., som utlämnas till kreatursföda, synes bestämmelser därom ej böra intagas i den nu ifrågasatta författningen.

Såsom från nästan alla håll betonats, är en dylik lags effektivitet i högsta grad beroende av den kontroll, som övas å dess efterlevnad. Det har föreslagits, att vederbörande länsstyrelse skulle förordna lämplig och så vitt möjligt i närheten av mejeriet boende person att å förut icke kungjorda tider taga prov av den vara, vars uppvärmning föreskrivits; att dessa prov skulle undersökas vid kemisk station eller av någon, som eljest förklarats kompetent därtill; att lantbruksstyrelsen skulle vara högsta tillsynsmyndighet över författningens efterlevnad samt äga förordna lämplig person att biträda styrelsen vid denna tillsyn; att arvode eller resekostnads- och traktamentsersättning till provtagarna skulle bestridas av vederbörande mejeri samt att alla övriga kostnader skulle gäldas av statsverket. Även jag finner det nödvändigt, att en verksam kontroll utövas, därest icke föreskrifterna skola bli endast en död bokstav. De i sådant avseende gjorda förslagen finner jag i huvudsak välgrundade, om än vissa jämkningar må kunna visa sig erforderliga. Särskilt synes det tvivelaktigt, huruvida det är lämpligt att kontrollanten skall vara hänvisad till att själv av mejerierna uttaga arvode samt resekostnads- och traktamentsersättning. Därest icke anslag för ändamålet beviljas av hushållningssällskap eller lands-ting, torde beloppen böra förskotteras av länsstyrelsen, vilken därefter har att uttaga desamma av mejerierna. Föreskrifter om kontrollen torde emellertid icke böra införas i lagen utan lär det böra tillhöra Kungl. Maj:t att meddela dylika.

Statsverkets kostnader för kontrollen hava av ämbetsverken år 1917 beräknats till 20,700 kronor för första året och därefter något lägre. Det har emellertid ansetts, att den häri ingående, till 2,000 kronor beräknade kostnaden för överkontrollantens resor borde utgå från nionde huvudtitelns förslagsanslag till rese- och traktamentspenningar. Häremot har jag ej något att erinra. Vad den återstående kostnaden, 18,700 kronor, angår, är att märka, att den beräknats under förutsättning att hela landet söder om Norrland och Dalarna skulle inbegripas i kontrollen. Då jag nu ansett, att lagens tillämpning bör göras fakultativ, lär en så vidsträckt tillämpning icke kunna genast beräknas.

Då vidare förordnande om lagens tillämpning inom visst område icke kan ifrågakomma förrän efter framställning från ortsmyndigheter, alltså tidigast sedan dylik framställning beslutats av landstinget hösten 1921, samt förordnandets ikraftträdande bör, såsom av myndigheterna framhållits, ej sättas tidigare än minst ett halvt år efter dess meddelande av Kungl. Maj:t, torde för år 1921 ej något anslag behövas och det för år 1922 erforderliga anslaget ej behöva upptagas till mer än 10,000 kronor. I punkten 47 under nionde huvudtiteln av årets statsverksproposition har detta belopp beräknats. Anslaget bör påtagligen vara förslagsanslag.

I anslutning till vad jag nu utvecklat har inom jordbruksdepartementet utarbetats förslag till lag angående uppvärmning av till kreatursföda avsedd mjölk m. m.

Sedan föredraganden uppläst detta lagförslag, vilket finnes såsom bilaga fogat vid detta protokoll, anförde han vidare:

På grund av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels antaga härvid fogade förslag till lag angående uppvärmning av till kreatursföda avsedd mjölk m. m.;

dels ock för bestridande av statsverkets kostnader för kontroll å efterlevnaden av jämlikt nämnda lag meddelat förordnande å *extra stat* för år 1922 anvisa ett förslagsanslag av ..... kronor 10,000.

Statsrådets övriga ledamöter instämde i vad departementschefen sålunda hemställt.

Hans Maj:t Konungen behagade härtill lämna bifall samt förordnade, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skulle avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:
M. von Wachenfelt.

Bilaga.

Förslag

till

lag angående uppvärmning av till kreatursföda avsedd mjölk m. m.

Häriigenom förordnas som följer:

§ 1.

Där förhållandena inom något hushållningssällskaps område sådant påkalla, äger Konungen, på framställning av hushållningssällskapet och vederbörande landsting, förordna, att från viss i förordnandet angiven tid, som icke må sättas tidigare än ett halft år efter förordnandets meddelande, den, som inom området driver mejerirörelse, ej må från mejeriet till föda åt nötkreatur eller svin försälja eller eljest för dylikt ändamål till annan utlämna vare sig mjölk eller kärnmjölk, som icke uppvärmts till minst 80 grader Celsius.

Förordnande, som i första stycket sägs, må kunna gälla även vassla.

§ 2.

Skulle vid mejeri inom område, för vilket förordnande jämlikt § 1 gäller, stadgad uppvärmning tillfälligtvis ej kunna ske, skall vid varans utlämnande mottagaren därom underrättas.

§ 3.

Förseelse mot enligt § 1 meddelat förordnande straffas, där icke för det fall, varom i § 2 förmåles, i samma paragraf föreskriven under rättelse lämnats, med böter från och med tio till och med tvåhundra kronor.

Därest någon under tid, då han är ställd under tilltal för förseelse, varom ovan sägs, densamma fortsätter, skall han för varje gång stämning därå utfärdats och delgivits fällas till de böter, som äro stadgade för förseelsen.

§ 4.

För förseelse, som med husbondes vetskap begås av hans hustru, barn, husfolk eller i hans arbete antagen person, ansvarig husbonden, likasom vore förseelsen begången av honom själv.

§ 5.

Förseelse, varom i denna lag sägs, åtalas av allmän åklagare.

§ 6.

Böter, som ådömas enligt denna lag, tillfalla kronan.
Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skola de förvandlas enligt allmän strafflag.

§ 7.

Förordnande enligt denna lag skall tillika med erinran om påföljd av förseelse däremot genom vederbörande länsstyrelses försorg på statsverkets bekostnad införas i länskungörelserna och i en eller flera tidningar inom orten.

§ 8.

Föreskrifter om anordnande av tillsyn å efterlevnaden av förordnande enligt § 1 och om bestridande av kostnader för tillsynen meddelas av Konungen.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen, enligt därå meddelad uppgift, utkommit från trycket i Svensk författningssamling.